

Hoe ga je om met de speler die niet in de pas loopt?

De coach en het enfant terrible

Het zal geen sportliefhebber ontgaan zijn: op de Olympische Spelen werd turner Yuri van Gelder, op voorpraak van zijn coach nota bene, door NOC*NSF naar huis gestuurd. De ringenspecialist zou zich misdragen hebben. Het maakt de vraag actueel hoe we in voetbal omgaan met spelers die buiten de lijntjes kleuren. Vaak zul je net zien, dat het de spelers zijn die in de wedstrijd het verschil kunnen maken. Zijn die spelers te handhaven in een team? En welke mogelijkheden heb je als trainer-coach?

We bespreken het thema met sportpsycholoog Ivo Spanjersberg, onder meer gespecialiseerd in het begeleiden van sportteams en individuele sporters, en Willem den Besten, voormalig trainer van onder meer De Jodan Boys, Xerxes/DZB en Westlandia (momenteel in een sabbatical) en bovendien als docent Lichamelijke Opvoeding werkzaam in het voortgezet onderwijs. Hoe kunnen we het 'enfant terrible' toch aan boord houden?

Soms heb je in je team een speler wiens gedrag een continue bron van zorg is. Hoe pakt een trainer-coach dit aan?

Ivo Spanjersberg: "De trainer-coach moet eraan werken juist met dit soort spelers een vertrouwensband op te bouwen. Lukt

dat, dan is het vaak beter mogelijk om moeilijke onderwerpen met elkaar te bespreken. Kortom, zorg ervoor dat je

aan de weet komt wat hem beweegt, waaróm hij zich gedraagt zoals hij zich gedraagt.

Verder kan de trainer-coach in zo'n geval het beste volstreekte duidelijkheid scheppen. Je kijkt goed welk gedrag hij vertoont en op welke vlakken hij het risico loopt uit de bocht te vliegen. Daar stuur je hem op aan: dát mag wel, dát mag niet. En je geeft duidelijk aan wat de consequenties zijn indien hij iets doet wat niet geoorloofd is. Dat hoeft niet direct te betekenen dat je afscheid van hem neemt. Dat kan ook een andere maatregel betreffen. Denk aan een elftal lager spelen, tot hij duidelijk verbetering heeft getoond.

Het is als coach goed om hard te zijn op het gedrag, maar empathisch ten opzichte van de mens. Als je weet waarom iemand bepaald gedrag vertoont, is het makkelijker daar adequaat op te reageren. Bovendien moet je in je afweging meenemen of het de eerste keer is dat iemand dit ge-

drag vertoont of de zoveelste keer. Bij verslavingsgedrag, zoals bijvoorbeeld bij toenmalig Vitesse-speler Jonathan Reis, moet je gewoon professionele hulp inschakelen, want dan is het blijkbaar voor de speler in kwestie niet te doen om dat gedrag zelfstandig te veranderen.

Ook is het handig van tevoren de gevolgen van jouw interventies af te wegen voor wat betreft het teamproces. Welke impact heeft jouw actie (straf of juist niet) op het team en soms zelfs op de omgeving daarbuiten. Een voorbeeld van een verkeerde interventie is wat mij betreft het toch opstellen van Utrecht-speler Kali, nadat hij daags voor de wedstrijd in een training zijn teamgenoot had geslagen. De louter financiële straf werd door het eigen publiek niet gepikt en Kali werd door hen uitgefloten."

Ook al maak je afspraken, dat betekent nog niet dat de speler zich er ook aan kan houden. Hoe kan de trainer hem hierbij het beste terzijde staan?

Foto: Pro Shots

Ivo Spanjersberg: “De coach kan de speler helpen bij het maken van een plan om te leren zich aan de regels te houden. Vaak worden er wel regels gesteld maar verder niets. Als je echt wilt dat je speler zich anders gaat gedragen, zal die speler op zijn minst een gedragsalternatief moeten ontwikkelen. Dan is het goed als iemand met de benodigde kwaliteiten hiervoor, niet noodzakelijkerwijs de

vaak een extra schouderklopje nodig als ze onder druk staan of bestraft worden. Geef dat dan ook als coach, liefst voor het gedrag dat je graag wilt zien. Dus niet voor die twee doelpunten, maar juist voor die keer dat je zag dat hij zich inhield toen hij van achter werd geschopt en er niet voor werd gefloten.”

Stel je spreekt een maatregel uit na onac-

als de situatie daarom vraagt of dat mogelijk maakt. En ik denk ook dat dit vaak gebeurt. Veel coaches zullen eerder geneigd zijn soepel met de regels om te gaan wanneer het hun doelpuntenkanon betreft. Maar dan is het wel slim daar iets tegenover te zetten: ‘Luister, ik ben bereid er voor deze keer soepel mee om te gaan. Maar dan verwacht ik van jou morgenochtend op de training ...’ vul maar in wat jij als trainer belangrijk vindt. Zo kan de trainer de situatie in zijn eigen voordeel gebruiken. En de speler wordt nog eens duidelijk gemaakt wat de grenzen zijn.”

‘Hard op gedrag, empathisch op de mens’

hoofdcoach, met de speler gaat zitten om in kaart te brengen welke situaties ‘risicovol’ zijn. En hoe een speler die situaties vroegtijdig kan herkennen (in zijn omgeving en bij zichzelf) en welke andere keuzes er te maken zijn. Dit geeft natuurlijk geen garanties maar vergroot de kans op succes. En de ‘moeilijke jongens’ hebben ook

ceptabel gedrag: die speler gaat natuurlijk zeggen dat hij het absoluut niet zo zwart-wit begrepen had, dat de coach de regels zo strikt zou hanteren.

Ivo Spanjersberg: “Soms is het slim om de afspraken gewoon op papier te zetten, met de maatregelen erbij. Overigens kun je juist met die maatregelen af en toe best soepel omgaan,

Hoe ga je als trainer om met het totale team, wanneer een speler zich zo nadrukkelijk buiten de regels gedraagt?

Ivo Spanjersberg: “Ik zou dan graag een tweedeling maken: zaken die rechtstreeks sportgerelateerd zijn (bijvoorbeeld: de sporter misdraagt zich op een training) of niet direct sportgerelateerd (de speler heeft zich in privé-tijd niet gedragen). In het laatste

geval zou ik kiezen voor de benadering één-op-één. Het raakt de speler in zijn persoonlijke leven. Door dit 'in de groep' te gooien, verdwijnt de veilige omgeving van de betreffende speler. Misdraagt de speler zich bijvoorbeeld tijdens een training, kan het juist belangrijk zijn dit in de groep bespreekbaar te maken. En soms moet dit ook wel, omdat je als trainer ook je positie en autoriteit moet bewaken. Maar in beginsel zeg ik: spreek de sporter primair zelf op zijn gedrag aan."

Waaraan meet u de normen af waaraan u spelers wilt houden?

Willem den Besten: "Dat begint bij de cultuur van de club. Alleen als ik me in die cultuur kan vinden, moet ik bij zo'n club tekenen – anders moet

ik dat al niet doen. Die speler speelt al langer bij de club, neemt een geschiedenis mee waaruit blijkt dat hij met zijn gedrag, in meer of mindere mate, bij die club heeft kunnen functioneren. Dan heb je te maken met

cultuur zijn, persoonlijkheid, het kan langzaam zo gegroeid zijn. Daarnaast voetbalt hij om iets te bereiken, hij wil er iets mee. Als je dát weet en je weet hoe hij in elkaar zit, kun je hem triggeren. Dan kun je met hem een plannetje opstellen, waarin hijzelf uiteraard ook verplichtingen heeft, die hem helpen bij het verwezenlijken van zijn doel. Wellicht kan hij, als hij zijn nukken van zich kan afgooien, op een hoger niveau spelen. Je zult het argument moeten vinden dat voor hem een reden is om het anders te gaan doen."

Zet u de regels en eventuele consequenties op papier?

Willem den Besten: "Dat doe ik eigenlijk liever niet. Ik probeer met elke speler op een positieve manier te beginnen. Als ik alles wat we hierover bespreken meteen formeel op papier zet, krijgt het direct een negatieve lading. Daar kies ik liever niet voor. Wel zorg ik ervoor dat als we iets bespreken, daar ook de overige leden van mijn staf en liefst ook iemand van de Technische Commissie bij betrokken zijn. Het is belangrijk dat dit soort

wil vertoont. Ook dan is het nog wel een proces want je confronteert de speler daar dan natuurlijk mee. Maar uiteindelijk heb je als trainer dan wel wat middelen in handen om duidelijk te maken dat dit gedrag niet getolereerd wordt: denk aan een plaats op de bank. Weet je, het is ook vaak een zaak van hoe de speler presteert. Gaat dat goed en heeft het team baat bij zijn inbreng, dan wordt vaak meer geaccepteerd dan wanneer die prestatie wegvalt.

Gaat het echter mis en grijp ik in, dan zal die speler moeten laten zien dat hij de boodschap begrepen heeft. Hij moet tonen dat hij het allemaal uiteindelijk ook niet goed gevonden heeft, en laten zien dat hij het anders wil aanpakken. Dat zijn van de speler uit signalen. Dan kan hij via een bepaalde route aan zijn terugkeer werken. Dat gaat via goed trainen naar een invalbeurt. Eventueel plannen we een oefenwedstrijd waarin hij zich weer kan laten zien. Gaat dat allemaal goed, kan het teruggegaan richting de basisopstelling."

Als u een speler aanspreekt op zijn gedrag, doet u dit in de groep of juist niet?

Willem den Besten: "Het is natuurlijk sterk afhankelijk van wat er is misgegaan, maar het 'aanpakken' van een speler is wel een proces. En in dat proces zitten ook voor- en nabesprekingen van wedstrijden. Dat vind ik wel goede momenten om een speler op zijn houding aan te spreken. Daar kan weleens een cynische opmerking bij zitten: 'Joh, als je zo blijft gedragen, prima. En dan word je aanvoerder, maar wél van het tweede.' Doe je dat op die manier, dan is het natuurlijk in het team ook bekend wat je van zo'n speler vindt. Maar je moet nooit vergeten dat een speler waarschijnlijk al veel langer dit gedrag vertoont en het voor hem dus een gewoonte geworden is. Het werkt doorgaans beter om een bepaalde route met hem in te slaan, een plan te maken op basis van wat hij belangrijk vindt."

'Het gaat om prestaties en in hoeverre het gedrag van de speler binnen de cultuur van de club en het team geaccepteerd wordt'

prestaties van de speler, zijn gedrag en in hoeverre dat binnen de club én het team geaccepteerd wordt. In dat speelveld moet ik me als trainer bewegen."

Het wordt 'interessant' als die balans niet meer in orde is. Wat zijn uw mogelijkheden om met zo'n speler aan de slag te gaan?

Willem den Besten: "Zo'n speler heeft natuurlijk een achtergrond. Zijn gedrag komt ergens uit voort. Dat kan

afspraken breed gedeeld worden en bekend zijn. Daarna zal ik proberen het gedrag van de speler te monitoren en daar waar nodig ook snel op bij te sturen. Je moet daarmee niet wachten tot de bom barst, want dan is het vaak al te laat.

Voor mij gaat het erom dat een speler bezig is om een positieve bijdrage aan het teamproces te leveren. Als dat zo is, kunnen we eigenlijk iedere speler helpen om vooruit te komen. De grens wordt bereikt als een speler echt on-